

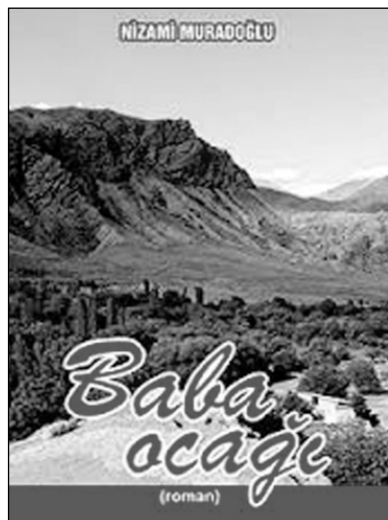
Nizami Muradoğlunun “Baba ocağı” əsəri tarixi-etnoqrafik romandır. Müəllifin “Proloq əvəzi”ndə öncədən hadisələrin cərəyan etdiyi məkan haqqında, o yerin coğrafiyası, təbiəti, insanların xarakteri haqqında oxucunu məlumatlandırması yerinə düşüb. Çünki, Azərbaycanca və eləcə də qonşu ölkələrdə tarixən müxtəlif millətlərin zorakı və ya xoşluqla yaranan assimilyasiyası, qarışması sonrakı ictimai-siyasi hadisələrin istiqamətini dəyişir. Bu dəyişmələrdən keçən insanlara da təbii ki, tarixin süzgecindən çıxmaq çətin olur, bəzən mümkün olmur.

Romanda baş verən hadisələr XX əsrin əvvəllərində, erməni qəsbkarlarının yurduumuzda, törətdiyi cinayətlər ətrafındakı bədii səhnələr təqdim olunur. Müəllif romanda o dövrün ziddiyyətli hadisələrini, ermənilərin mənəvi heçliyini rəngli boyalarla, həyatı səhnələrlə təsvir edir.

O, ürəkəğrından hadisələrin fonunda əslində oxucuya yaddaş kitabı yazır. Müəllif hadisələrin kədərinə, sevincinə obrazlarla bərabər yaşayır. Oxucuya unutmayın, - deyir, əsrin əvvəllərində baş verən tarixi keçmişimizi...(Şahid olduğumuz kimi, keçmiş bugünümə də şındı və hələ də davam edir.)

Hər bir insanın yaddaşında saxlanılan, sübuta ehtiyacı olmayan həyat həqiqətləri vardır ki, əsərdə bu cür aksiom, amma yeni fikirlərə rast gəlirik. Bunlar oxucuya sanki əsrlərin yaddaşından süzülüb gələn atalar sözü, sınaqdan, təcrübədən çıxan deyim təsiri bağışlayır. Məsələn, “Torpaqdan hasil, torpağa vasil”, “Qızılgül müəbbəsi əvəzedilməz nemətdi. İkiillik gül müəbbəsi, baldan hökmlüdür”, “Qonağı mindirərik çiyimizə, sonra deyərək düşmür”, Sözə qaldı, bizə qaldı” və s. Müəllif ermənilərin törətdiyi o qanlı (məcazi mənada qansız) cinayətlərin sonunun soy-qırıma aparacağını mesajını verir. Müəllif torpaqlarımızda yaşayıb bizə düşmən kəsilən, üzümüzə gülüb, içlərində nifrət, kin, ədavət

YADDAŞ KİTABI

bəsləyən nankor ermənilərin fursət düşən kimi etdikləri xəyanətləri, törətdiyi cinayətləri oxucunun yaddaşına köçürməyə nail olub.

N.Muradoğlu Azərbaycanı və azərbaycanlıları - ümumilikdə türkləri ermənilərə tanıtdığı kimi elə onların özlərini özlərinə bir daha təqdim edir. Soy-kökümüzü, tariximizi, ərazilərimizi yerli-yataqlı şərh edir. Ermənilərin əslində, 1828-ci ilə qədər pərakəndə tayfalar halında yaşamalarından, sonra kimlər tərəfindənsə gətirilib bizim torpaqlarda “azdırılma”ğından danışır. Xüsusilə bu ifadə erməni millətinə tam xas bir elementdir.

Romanın dili çox sadədir, kitabın yorucu olmaması bir də əsərdə hadisələrin yaşandığı məkanların gözəlliyinin, təbiət mənzərələrinin poetik təsviridir. Bu təsvirlər assoziativ-semantik rəngarəngliyiylə, əlvanlığıyla təbiətin bütün gözəlliyini oxucuya bəxş edir.

“Baba ocağı”nı bir neçə cəhətdən təhlil etmək olar. Əsəri etimoloji yöndən təhlil etsək, görərik ki, N.Muradoğlunun əsərdə adı gedən yer-kənd, dağ, çay, düzənlik adlarının hamısı türkmənşəlidir.

Romanın qrammatik təhlili də

gələcəkdə hər hansı bir tədqiqat əsəri kimi yararlı ola bilər. Bu bədii əsərin qrammatik strukturunda kifayət qədər xəbər xarakterli feili sifətlərdən istifadə olunub. Bu da o deməkdir ki, əsər dinamik dildə yazılıb - obrazlar düşüncələrində belə hərəkətdədirlər. Əsəri oxuduqca oxucu hadisələrin axarına düşüb gedir. Bu isə yazıçının birinci uğurudur.

İtlərin sahiblərinə qarşı vəfalı olması indiyədək bir çox ölkə və dünyada ədəbiyyatında uğur qazanmış bədii əsərlərdə yer alıb. Artıq bu epizod bu və ya digər şəkildə oxucunun gümanına yox, inamına səbəb olacaq bir gediş kimi təsdiqlənib. N.Muradoğlu da bu epizodu “Baba ocağı”nda sanki əsərdə tam bir ehtiyac kimi verə bilmişdir. Rövsən ata-anasını tərk edib gedəndən sonra, Xallı Güllübəyimin ölümündən sarsılan, tək-tənha qalan Novruz kişinin dostuna, baba ocağının yeganə qoruyucusuna çevrilmişdi. Novruz kişinin həyata vida edəcək son gününü hiss edən Xallı o gün keçiləri qorumağa getməmiş, Novruz kişinin yanında qalmışdı. Onun son nəfəsində uzun bir ulartı ilə qonum-qonşunu haylamışdı. Novruz kişinin dəfnindən sonra onun qəbri üstündən ayrılmayan və oradaca ölənlə Xallını Molla Nurməmmədin icazəsilə qəbiristanlığın kənarında basdırmışdılar. Bu süjet doğrudan da, oxucu psixologiyasında yaxşı işlər görür.

N.Muradoğlunun Molla Nurməmməd obrazı ilə oxucuya çatdırmaq istədiyi insanlıq meyarı bütün dini-şəriət qaydalarını ötüb keçir, oxucunu mövhumatçılıqdan çıxara bilir. Artıq burada insan faktoru dini ideologiyanın, (bəlkə də fanatizmi, xurafatçılığı) əzib keçir.

Əsəri iki cəhətdən - tarixi və bə-

dii hissələrə ayırsaq, birinci hissəni alim N.Muradoğlunun, ikinci hissəni şair-yazıçı N.Muradoğlunun yazdığını deyə bilərik. O, əsərin bədii hissəsi olaraq, din, dil, irq, dost, düşmən tanımayan sevginin ilahi eşqin yerdəki kölgəsi olmasını bir daha təsdiq edir.

“Baba ocağı” bu baxımdan bədii mətn kimi çox rəngarəngdir. Əsərdə rənglərin içindəki sevgi rəngi qırmızı-qaralı boyanmışdır. Bu sevgi hekayəsi romanın əsas məqsədi olmasa da incə cizgi üzərindən həzin bir sevgi tarixçəsi kimi axıb keçir. Rövsənə Selcanın nakam sevgi hekayəsi bəlkə də əsərin bədii hissəsini yaratmaq üçün yazıçının boynuna düşən öhdəlik idi.

Rövsənə Selcanın arzu olaraq doğulan və ölənlə sevgisi əsərin əsas motivi olan erməni vandalizminin qurbanı olur. Bu səbəbdən Rövsən 20 il el-obasından ayrı düşür, Selcansa sevmədiyi biri ilə evləndirilir. Lakin, onların saf məhəbbəti onları bir-birindən ruhən ayrılmağa qoymur. Rövsənin illər sonra Selcanın portretini təkrar kətana köçürüb, o şəkillə həmdəm olması, oxucunun yadına sevgi dastanlarının əvəzlənməz obrazlarından biri olan Fərhadı salır. Rövsən də Selcana Fərhad Şirininə qovuşduğu kimi qovuşur - xəyalına, surətinə.

Əsərdə qanadlı fikirlər, xüsusilə xatırlamalar, psixoloji sarsıntılar, hadisələrə yanaşmalar yüksək səviyyədə əks olunur. Əsərin sonunda oxucu müəlliflə bu romanın ardında görüşmək niyyətinə əsərin o bədbin yamacında ayaq saxlayır, nifrətini dişinə sıxa-sıxa gözləyir...

“Baba Ocağı” bizə yaddaşımızı təzələməyi, ayıq tutmağı, and yerimizin müqəddəsliyini qorumağı öyrədən ağırlı və real yaddaş kitabıdır.

■ Adilə NƏZƏROVA

11 mart 2017

WWW.KASPI.AZ